

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет управління
Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота бакалавра

за темою: «Організація управління митною справою в умовах
європейської інтеграції»

Виконав: студент групи ПУ21-1
Спеціальність 281 «Публічне управління та
адміністрування»
Дідюк Олексій Маратович

Керівник: Квеліашвілі І. М.
д.держ. упр., доцент

Дніпро – 2025

АНОТАЦІЯ

Дідюк О.М. Організація управління митною справою в умовах європейської інтеграції.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

Метою цієї роботи є дослідження сучасного стану та особливостей організації митного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції, виявлення основних проблем та перешкод на шляху ефективної імплементації європейських стандартів та розробка пропозицій щодо вдосконалення митної політики з урахуванням викликів воєнного стану та цифрової трансформації.

У роботі досліджено сучасні підходи до організації управління митною справою в Україні в умовах європейської інтеграції та повномасштабної війни. Обґрунтовано, що митна система є важливим елементом державної політики, який виконує не лише фіскальні, а й стратегічні функції, включаючи забезпечення економічної та логістичної безпеки, інтеграцію в міжнародні торговельні ланцюги та імплементацію правових і процесуальних стандартів Європейського Союзу. Детально проаналізовано сутність та структуру митного управління України, історичний розвиток митної системи, нормативно-правову базу митного регулювання та міжнародне митне співробітництво. Особлива увага приділяється цифровій трансформації, зокрема запровадженню системи NCTS, розвитку інституту авторизованого економічного оператора (АЕО), запровадженню «єдиного вікна», систем управління ризиками та електронного аудиту. Друга частина документа містить обґрунтування можливих удосконалень митної політики у зв'язку з виконанням зобов'язань, що випливають з Угоди про асоціацію з ЄС, включаючи гармонізацію законодавства, модернізацію прикордонної інфраструктури, розвиток людських ресурсів та антикорупційних механізмів.

Ключові слова: митна справа, євроінтеграція, гармонізація, NCTS, АЕО, митна політика, цифровізація, митне законодавство, митна служба України.

SUMMARY

Didiuk O.M. Organization of customs management in the context of European integration.

Qualification work for obtaining the degree of Master in specialty 281 "Public management and administration". University of Customs and Finance, Dnipro, 2025.

The purpose of this paper is to study the current state and peculiarities of the organization of customs administration in Ukraine in the context of European integration, to identify the main problems and obstacles to the effective implementation of European standards, and to develop

proposals for improving customs policy, taking into account the challenges of martial law and digital transformation.

The article examines modern approaches to the organization of customs management in Ukraine in the context of European integration and full-scale war. It is substantiated that the customs system is an important element of state policy that performs not only fiscal but also strategic functions, including ensuring economic and logistical security, integration into international trade chains, and implementation of the legal and procedural standards of the European Union. The essence and structure of the customs administration of Ukraine, the historical development of the customs system, the legal framework of customs regulation and international customs cooperation are analyzed in detail. Particular attention is paid to digital transformation, in particular, the introduction of the NCTS system, the development of the authorized economic operator (AEO) institution, the introduction of a single window, risk management and electronic audit systems. The second part of the document provides a rationale for possible improvements in customs policy in connection with the fulfillment of obligations arising from the EU Association Agreement, including harmonization of legislation, modernization of border infrastructure, development of human resources and anti-corruption mechanisms.

Keywords: customs, European integration, harmonization, NCTS, AEO, customs policy, digitalization, customs legislation, customs service of Ukraine

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти управління митною справою в умовах європейської інтеграції	7
1.1 Сутність та закономірності управлінських процесів у сфері національної митної справи	7
1.2 Організація міжнародної співпраці у сфері митної справи	12
1.3 Організаційно-правові аспекти управління митною справою в умовах євроінтеграції	19
РОЗДІЛ 2 . Аналіз організації управління митною справою у контексті євроінтеграції	31
2.1 Євроінтеграційні вектори у сфері управління митною справою в умовах воєнного стану	31
2.2 Цифрові трансформації у сфері митної справи в умовах євроінтеграції	36
2.3 Напрями вдосконалення процесів управління митною справою в Україні у контексті євроінтеграції	40
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Актуальність дипломної роботи зумовлена необхідністю глибокої трансформації митної системи України в контексті євроінтеграційного курсу, який став найважливішим вектором зовнішньої політики та економіки країни. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати своє митне законодавство, процедури та інституційну структуру з нормами та стандартами ЄС. У цьому контексті митна служба відіграє особливу роль, оскільки є не лише фіскальним інструментом наповнення бюджету, а й ключовим елементом забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, регулювання торгівлі, контролю за переміщенням товарів та боротьби з контрабандою.

Особливої актуальності питання організації управління митною справою набувають на тлі війни, що триває з 2022 року. Цей фактор суттєво вплинув як на функціонування митної системи, так і на темпи реформ, пов'язаних з інтеграцією в європейський митний простір. Переорієнтація торгівлі, перевантаженість західних митниць, необхідність прискореного оформлення гуманітарних і військових вантажів, а також цифровізація процедур потребують переосмислення наявної адміністративної системи та розроблення нових інституційних рішень.

Митна система України одночасно виконує стратегічну функцію інтеграції до єдиного ринку ЄС. Впровадження нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), розвиток інституту авторизованого економічного оператора (АЕО), запровадження системи електронного декларування, автоматизованого управління ризиками, «єдиного вікна» є кроками до цифрової та процедурної сумісності з країнами Європейського Союзу. Успіх цих кроків значною мірою залежить від якості організації управління митною справою, узгодженості нормативно-правової бази, професіоналізму персоналу та ефективності міжнародного співробітництва.

Метою цієї роботи є дослідження сучасного стану організації управління митною справою в Україні в умовах євроінтеграції, виявлення ключових проблем та бар'єрів, що стримують імплементацію європейських стандартів, а також формулювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення митної політики з урахуванням цифрової трансформації, міжнародного досвіду та безпекових викликів воєнного часу.

Об'єктом дослідження є система управління митною справою в Україні.

Предметом дослідження виступають організаційні, правові та інституційні механізми управління митною справою у контексті євроінтеграційних процесів.

Методи дослідження: у роботі застосовано системний підхід, методи порівняльного правознавства, структурно-функціональний аналіз, елементи кількісного аналізу, а також аналіз нормативно-правових актів, аналітичних звітів і міжнародних програм у сфері митного адміністрування.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання сформульованих пропозицій для вдосконалення нормативно-правової бази, організаційної структури та цифрових процесів управління митною справою, а також для підвищення рівня гармонізації з європейськими митними стандартами.

Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, два розділи (шість підрозділів), висновки, загальний обсяг яких складає 49 сторінок. Список використаних джерел містить 51 найменувань. У роботі вміщено 5 таблиць, 1 рисунок та 1 графік.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні аспекти управління митною справою в умовах європейської інтеграції

1.1 Сутність та закономірності управлінських процесів у сфері національної митної справи

Митна справа є невід’ємною складовою економічної політики будь-якої держави, адже вона виконує не лише фіскальну функцію, а й забезпечує економічну безпеку, регулювання зовнішньої торгівлі, захист внутрішнього ринку, контроль за дотриманням законодавства та збирання статистичних даних. В Україні, як державі з відкритою економікою та потужними інтеграційними прагненнями, митна система відіграє особливу роль — вона є інструментом адаптації до європейських правил

Поняття «митна справа» охоплює сукупність методів, засобів, інституцій та нормативних актів, що регулюють переміщення товарів, транспортних засобів, капіталів і послуг через митний кордон. Завдання, які виконують митні органи, охоплюють великий спектр питань, що об’єднуються з метою забезпечення справляння митних платежів; захисту економічних інтересів держави; сприяння легальній торгівлі; запобігання контрабанді та порушенням митного законодавства.

Історія митної справи в Україні бере свій початок ще з часів Київської Русі, коли на торговельних шляхах діяли перші митники. За часів Гетьманщини та Козацької держави митна справа була спрямована на підтримку внутрішньої торгівлі та протидію зовнішньому тиску.

Дослідження численних реформ та перетворень які відбуваються в системі митних органів за часів незалежної України свідчить про те, що стрімкого позитивного ефекту вказані реформи так і не принесли. Зокрема, якщо розпочати періодизацію розвитку митної служби з моменту незалежності України, то можна виділити п’ять етапів змін. На кожному із цих етапів

змінювалась структура системи митних органів, їх підпорядкування, відбувалися зміни законодавства з питань митної справи тощо. При цьому, в кожному із періодів були як позитивні тенденції в роботі митних органів так і недосконалість роботи.

Переглядаючи матеріали з особливостями функціонування митної системи України починаючи з 1991 року й до сьогодні, доцільно відмітити зміни організаційної моделі митної служби України.

Рис. 1.1 Моделі митної служби України

Джерело: узагальнено автором на основі [7]

Державний митний комітет України (1991 – 1996 роки)

Цей орган можна визначити першим органом виконавчої влади який займався здійсненням митної справи на території незалежної України. Він був створений Указом Президента України від 11.12.1991 р. № 1 «Про утворення Державного митного комітету України» [11] Державний митний комітет України у своїй діяльності підпорядковувався Кабінету Міністрів України. Даний комітет міг самостійно видавати в межах своїх повноважень нормативно-правові акти з питань митної справи. Також керівник Державного митного комітету України міг самостійно створювати чи реорганізовувати

митні органи. Законодавство України з питань митної справи на той час було досить малочисельним і тільки розпочиналась робота над його розширенням.

Державна митна служба України (1996 – 2012 роки)

Створена відповідно до Указу Президента України від 29.11.1996 р. № 1145/96 «Про Державну митну службу України» [12] Період діяльності Держмитслужби України характеризувався позитивними зміни в напрямку митного контролю та митного оформлення, боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, розвитком міжнародного співробітництва у сфері митної справи. Також було підписано велику кількість міжнародних документів про взаємну допомогу та співпрацю в митній сфері. В цей час відмічалось покращення стану справ у митному регулюванні. Досить активно велась робота щодо розвитку законодавства з питань митної справи. Було розроблено й запроваджено велику кількість нормативно-правових актів, що регламентували роботу в митній сфері. Велась активна робота щодо гармонізації законодавства України з питань митної справи до законодавства ЄС.

У 2012 році було прийнято нову редакцію Митного кодексу України, яка передбачала приведення митних процедур і формальностей у відповідність із нормами Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) та європейського законодавства. При цьому, слід відмітити, що в 2011 році Держмитслужбу України було позбавлено права самостійно видавати нормативно-правові акти з питань митної справи. Цю функцію було передано до Міністерства фінансів України.

Міністерство доходів і зборів України (2012 – 2014 роки)

Указом Президента України від 24.12.2012 р. № 726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» [13] було утворено Міністерство доходів і зборів України. Дане міністерство створювалося шляхом реорганізації Державної митної служби України та Державної податкової служби України. Дане рішення обґрунтовувалось необхідністю підвищення рівня фіскальної функції податкової та митної

служб і покращенням надходжень до державного бюджету, а також запозиченням позитивного досвіду країн членів ЄС.

В Україні вказане об'єднання митної та податкової служб до очікуваного позитивного ефекту не призвело. Не дивлячись на фіскальну функцію митних та податкових органів, вони все ж таки мають різні цілі та специфіку роботи. Вказане об'єднання призвело до зменшення міжнародної співпраці в митній сфері, втраті кадрового потенціалу, зменшення розвитку інфраструктури.

Державна фіскальна служба України (2014 – 2019 роки)

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 160 «Про утворення Державної фіскальної служби» [14] Міністерство доходів і зборів України було реорганізовано у Державну фіскальну службу України. Також було визначено, що діяльність новоствореної служби координується Кабінетом Міністрів України.

Протягом вказаного періоду залишилися невирішеними деякі попередні проблеми, що існували в митній сфері.

Державна митна служба України (2019 – до сьогодні)

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1200 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України» [15] було утворено Державну митну службу України як центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства.

Діяльність Державної митної служби України спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. Слід відмітити, що з моменту початку роботи Держмитслужби України значно поживалась робота щодо уніфікації усіх митних процедур. Було розроблено та затверджено ряд нормативно-правових актів відповідно до яких запроваджується робота авторизованих економічних операторів, а також щодо покращення забезпечення транзиту й контролю доставки. Станом на сьогодні

продовжує тривати робота щодо кадрового забезпечення роботи митних органів.

Табл. 1.2

Порівняльна таблиця моделей організації митної служби України

Назва органу	Переваги	Недоліки
Державний митний комітет	Наявність повноважень щодо створення та реорганізації митних органів з урахуванням оперативної обстановки Можливість видавати нормативно-правові акти з питань регулювання митної справи	Значна кількість митниць (у певні роки 66), що збільшувало адміністративний апарат. Наявність територіальних митних управлінь
Державна митна служба (1996–2005, 2006–2008)	Наявність повноважень щодо створення та реорганізації органів Можливість видавати нормативно-правові акти	Розгалужена система регіональних митниць, дублювання функцій центрального апарату
Державна митна служба (2005–2006, 2008–2010)	Створення спрощеної та функціональної управлінської вертикалі. Пряме підпорядкування митниць центральному апарату	Значна кількість митниць (до 55), що збільшувало витрати. Зменшення митниць України з 81 до 7
Держмитслужба (2010–2012)	Активна міжнародна діяльність. Зменшення адміністративного апарату, гнучкий контроль	З 2011 р. неможливість видавати нормативно-правові акти
Міністерство доходів і зборів	Об'єднання функцій податкового і митного органу. Поштовх до єдиної бази даних	Різні цілі двох структур. Втрата фахового потенціалу. Ризики в адмініструванні
Державна фіскальна служба (2014–2019)	Єдиний виконавчий орган влади. Комплексна реалізація податкової, митної політики	Відсутність управлінської вертикалі. Переведення митного аудиту до податкового блоку

<i>Продовження табл 1.2.</i>		
Державна митна служба (з 2019 р.)	Функціонування як окремої структури. Відновлено підзвітність і міжнародну взаємодію	Відсутність постійної організаційної структури

Джерело: узагальнено автором на основі [7]

У 2019 році була створена Державна митна служба України як окремий орган центральної виконавчої влади, відповідальний за реалізацію державної митної політики. У структурі митної служби функціонують територіальні митниці та митні пости, впроваджуються аналітичні підрозділи, здійснюється технічна модернізація.

Митна служба взаємодіє з іншими державними органами, зокрема:

Службою безпеки України (в частині боротьби з контрабандою), Бюро економічної безпеки (аналіз ризиків), Податковими органами (спільні бази даних)

Таким чином, митна справа в Україні є складним, динамічним явищем, яке еволюціонує від часів Незалежності і до сьогодення відповідно до глобальних тенденцій, внутрішніх викликів та євроінтеграційних зобов'язань. У найближчій перспективі розвиток митної системи буде залежати від здатності держави впроваджувати інституційні реформи, цифрові технології та зберігати та розширювати прозорість у зовнішньоекономічній сфері.

1.2 Організація міжнародної співпраці у сфері митної справи

Міжнародне митне співробітництво є однією з форм спільних дій держав, міжнародних митних організацій та інших організацій, спрямованих на узгодження їхніх інтересів і досягнення спільних цілей у питаннях особистого та міжнародного співробітництва на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права. Відповідно, співпраця України з міжнародними організаціями в митній сфері є невід'ємною частиною

міжнародного співробітництва як такого, оскільки воно є ширшим за змістом і за своєю природою охоплює ширші форми такого співробітництва.

Основною метою міжнародного митного співробітництва є вдосконалення відповідної правової бази для організації та реалізації форм, методів і засобів взаємодії між митними адміністраціями різних країн та гармонізація митної діяльності.

В умовах глобалізації світової економіки та зростання обсягів міжнародної торгівлі все більшого значення набувають тарифи як інструмент міждержавного співробітництва. Міжнародне співробітництво у сфері митної політики є необхідною умовою ефективного функціонування митних органів, забезпечення безпеки міжнародної торгівлі та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Міжнародне співробітництво в галузі митної справи здійснюється в певних формах. Під формами співпраці розуміються ті межі, в яких здійснюється співробітництво між державами [21].

Можна виділити такі основні форми міжнародного співробітництва в галузі митної справи:

- 1) співробітництво в межах міжнародних організацій
- 2) співробітництво шляхом укладання міжнародних угод
- 3) співробітництво в межах міжнародних конференцій

У міру розвитку міжнародного співробітництва в тій чи іншій сфері міжнародних відносин дедалі більшого значення і поширення набувають такі форми співробітництва у рамках міжнародних організацій. Сьогодні міжнародні організації відіграють вирішальну роль у зміцненні, розширенні та поглибленні міжнародного співробітництва. Міжнародні організації є основними організаторами зв'язків між державами. Складність і важливість питань, які підлягають вирішенню на міждержавному рівні, вимагають їх оперативного вирішення.

Оперативності можна досягти за допомогою інституційного постійно діючого механізму. Таким механізмом і покликані бути міжнародні організації

[22], де міжнародне співробітництво отримує відповідну постійну інституційну основу Україна є учасником у таких міжнародних організаціях, як Всесвітня митна організація, Світова організація торгівлі, Європейський союз, що стало основним стимулом для її приєднання до міжнародних договорів у сфері спрощення та гармонізації національних митних процедур.

Особливо важливою є співпраця в рамках Всесвітньої митної організації (ВМО), яка розробляє глобальні стандарти, керівні принципи та конвенції. Зокрема, система стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі SAFE стала основою для побудови безпечних ланцюгів поставок, а Кіотська конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур стала основою для модернізації митних адміністрацій країн-учасниць

Не менш важливим є напрям співпраці з Європейським Союзом, відображений у положеннях Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає глибоку інтеграцію до митної політики ЄС.

Всесвітня митна організація (ВМО)

Україна є членом Всесвітньої митної організації з 1992 року. Організація координує діяльність 183 національних митних адміністрацій, сприяє гармонізації процедур і бореться з порушеннями митного законодавства.

Одним із найважливіших документів, прийнятих Україною, стало прийняття 13.03.2012 р. нової редакції Митного кодексу України (далі – МКУ), який набрав чинності 01.06.2012 р. [1]. МКУ містив максимальну кількість норм прямої дії, які приведені у відповідність до вимог оновленої Кіотської конвенції, а саме: дозволяє використовувати електронне декларування всім охочим підприємцям без будь-яких обмежень та у всіх митних режимах; визначає вичерпний перелік документів, потрібних для митного оформлення; надає право декларанту на внесення змін до митної декларації, подавати неповну декларацію для оформлення товарів, якщо він не володіє точними відомостями про товар; скорочує час митного оформлення однієї імпоротно-експортної операції з 24 годин до 4; запроваджує пост-аудит, тобто право митниці здійснювати митний контроль після закінчення експортноімпоротної

операції підприємця; дозволяє українським підприємцям, які тривалий час працюють на ринку, не мають заборгованостей, не допускають суттєвих правопорушень, отримати статус уповноваженого оператора економічної діяльності; суттєво розширює права підприємців у частині оскарження рішень, дій та бездіяльності митних органів та їх посадових осіб.

Світова організація торгівлі (СОТ)

Другим значним кроком у напрямі спрощення та гармонізації національних митних процедур є вступ України до Світової Організації Торгівлі (далі – СОТ). Згідно з процедурами СОТ, із 16 травня 2008 року Україна набула членство у цій міжнародній організації.

Вступ до СОТ означає для України: інтеграцію до міжнародної ринкової економіки, створення правових засад для стабільного і передбачуваного ведення бізнесу і міжнародної торгівлі; доступ до міжнародного механізму врегулювання торговельних спорів; створення сприятливого клімату для іноземних інвестицій; більш широкий вибір товарів і послуг, отримання Україною статусу повноправного учасника міжнародної торгівлі, що збільшить її можливості брати участь у регіональних союзах і об'єднаннях [21].

Щодо основних напрямів подальшої роботи в контексті членства України в СОТ, то наша країна має зосередити свої зусилля на: налагодженні чіткого, взаємного співробітництва між Урядом України та СОТ; забезпеченні взаємодії зі спеціалізованими комітетами СОТ, участі у двосторонніх та багатосторонніх переговорах у рамках СОТ; забезпеченні виконання Україною зобов'язань, узятих у рамках вступу до СОТ; сприянні українським експортерам у підвищенні поінформованості щодо доступу на ринки країн-членів СОТ.

Європейський союз (ЄС)

У контексті політичного курсу євроінтеграції Україна взяла на себе також зобов'язання привести своє законодавство в частині митної політики до стандартів ЄС. У 2014 р. Україна ратифікувала Угоду про асоціацію з ЄС

(наочний приклад співробітництва шляхом укладання союзів держав). Політичну частину Угоди про асоціацію «Україна – ЄС» було підписано 21.03.2014 р. Економічну частину угоди було підписано 27.06.2014 р.

Спільні дії України та ЄС передбачають: сприяння законній торгівлі шляхом ефективного впровадження і дотримання вимог законодавства; уникнення дискримінаційних навантажень на економічних операторів, запобігання шахрайству і сприяння економічним операторам; застосування єдиного адміністративного документа у цілях митного декларування; ефективність, прозорість і спрощення митних процедур; застосування сучасних митних методів, зокрема оцінки ризиків, постаудитного контролю та методів аудиту компаній; скорочення витрат і збільшення передбачуваності для суб'єктів господарювання, зокрема для малих та середніх підприємств; застосування міжнародних документів, що використовуються у митній справі і торгівлі, у тому числі тих, що розроблені ВМО, СОТ, а також керівних принципів ЄС [22].

Ще однією з найпоширеніших форм міжнародного співробітництва в галузі митної справи є співпраця на основі укладання міжнародних угод. Міжнародних договорів, укладених з питань митної справи, досить багато (залежно від представництва держав у тій чи іншій формі співпраці виділяють двостороннє співробітництво та багатостороннє співробітництво, яке, у свою чергу, підрозділяється на універсальне співробітництво, тобто співробітництво в рамках світового співтовариства, і співпрацю в межах регіону (регіональне співробітництво) [24].

Яскравим прикладом співробітництва через укладання міжнародних угод в Україні в галузі митної справи є багаторівнева система, що складається з національного законодавства держави в галузі митної справи, а також діючої практики у сфері міжнародних митних відносин, прецедентами, рішеннями міжнародних організацій та міжнародних договорів.

Перший міжнародний рівень формують:

- Угода про заснування Світової організації торгівлі (1950 р.)

- Конвенція про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) від 1980 р., яка регламентує міжнародні залізничні перевезення із застосуванням залізничної накладної ЦІМ (вузька колія).
- Міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах (1982 р.), що визначає такі спеціальні принципи спільного контролю.
- Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (1983 р.), яка встановлює єдині підходи до класифікації товарів та класифікаційної роботи.
- Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіото, в ред. 1999 р.), положення якої передбачає максимальне використання інформаційних технологій та ризик-менеджменту.

Другий рівень – міждержавний (двосторонній), що формують: [24]

– Угода між Урядами України та Республіки Польща від 1995 р., якою передбачено обмін працівниками митних органів з метою ознайомлення з технічними засобами контролю. обмін науковими і технічними відомостями з митних питань, а також обмін експертами з митних питань [25].

– Угода між Україною та Словацькою Республікою про співробітництво і взаємодопомогу в галузі митної справи від 1996 року, відповідно до положень якого завдяки тісному співробітництву їх митних служб було полегшено виконання митних формальностей у міжнародному сполученні між двома країнами та домовлено про обмін інформацією для забезпечення стягнення мита, а також виявлення і припинення порушень митного законодавства.

– Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії від 2011 року, яка містить Правила визначення походження продукції з територій Договірних Сторін та положення про сертифікат походження EUR.1 та декларацію про походження, а також про взаємну допомогу митних органів України та Чорногорії у підтвердженні походження

товарів та застосуванні санкцій щодо осіб, що для отримання преференційного режиму надають документи з неправдивою інформацією.

Третій рівень – національний, сформований Митним кодексом України від 2012 року Законом України від 29.06.2004 р. «Про міжнародні договори України» [23]; Порядком проведення робочих зустрічей керівника митниці та його заступників з представниками митного органу суміжної іноземної держави, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 2003 р. № 1956 (зі змінами від 2012 р.) якими визначається механізм міжнародного співробітництва.

Іншою формою міжнародного співробітництва в галузі митної справи є співробітництво в рамках міжнародних міжурядових конференцій, які являють собою колективні органи держав, які самостійно ухвалюють рішення з питань, пов'язаних із цілями та принципами їх проведення. Міжнародні конференції скликаються для вирішення конкретних завдань і діють протягом певного періоду часу, не маючи своїх постійно діючих органів і не будучи міжнародними організаціями та суб'єктами міжнародного права.

Міжнародні конференції є дуже поширеною формою міждержавного співробітництва і скликаються для вирішення політичних, економічних, військових та інших проблем. Як інституційний механізм міжнародного права та міжнародних відносин вони з'явилися у другій половині 19 століття.

У доктрині міжнародного права під міжнародною конференцією розуміють тимчасовий колективний орган держав – її учасників. Міжнародні конференції не є міжнародними організаціями і суб'єктами міжнародного права, їх частіше називають багатосторонньою або парламентською демократією. Таким чином, міжнародна конференція – це зустріч офіційних представників двох або більше держав для обговорення питань, що представляють взаємний інтерес [24].

Слід зазначити, що всі форми міжнародного співробітництва загалом і в галузі митної справи зокрема тісно пов'язані між собою. Наприклад, міжнародні організації створюються на основі міжнародних договорів; у свою

чергу, діяльність міжнародних організацій призводить до укладення міжнародних договорів; робота багатьох міжнародних конференцій також може призвести до укладення міжнародних договорів.

Отже, розвиток всебічних і стабільних міжнародних зв'язків та створення сприятливих умов для міжнародної торгівлі неможливі без скоординованих зусиль світової спільноти. Митні платежі, які є невід'ємною частиною міжнародної торгівлі, мають безпосередній вплив на світові торговельні процеси. Діяльність митних органів, здійснення ними митних формальностей і процедур стає або перешкодою для міжнародної торгівлі, або засобом сприяння торговельним відносинам.

1.3 Організаційно-правові аспекти управління митною справою в умовах євроінтеграції

Процес європейської інтеграції України вимагає масштабних структурних змін у системі державного управління, і особливе місце в цьому контексті посідає митниця. Митниця є не лише інструментом податкового контролю, а й важливим інститутом економічної безпеки, який регулює зовнішньоекономічну діяльність, контролює торговельні потоки, виявляє порушення, запобігає незаконному переміщенню товарів та сприяє здійсненню легальних операцій. В умовах європейської інтеграції особливого значення набуває організаційно-правова відповідність митної системи України європейським стандартам і практикам.

За три десятиліття незалежності в Україні неодноразово змінювалися організаційні концепції митного адміністрування. Митні органи функціонували як незалежні структури (Державний митний комітет, Державна митна служба), як частина податкового блоку (у складі Державної податкової служби або Міністерства доходів і зборів) та як підрозділи, підпорядковані Міністерству фінансів. Така інституційна нестабільність призвела до

порушення спадкоємності керівництва, руйнування вертикалі відповідальності, втрати досвіду і, перш за все, до труднощів у реалізації довгострокової стратегії розвитку митного сектору.

Чинна модель митного адміністрування в Україні ґрунтується на функціонуванні Державної митної служби як центрального органу виконавчої влади, що діє відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 227 від 6 березня 2019 року. До її структури входять центральний апарат, міжрегіональні митні управління та спеціалізовані функціональні підрозділи, що відповідають за митне оформлення, аудит, управління ризиками, аналітику, інформаційні технології та ділові відносини.

З правової точки зору, основним документом є Митний кодекс України, прийнятий у 2012 році, який містить важливі положення щодо організації митного контролю, правил переміщення товарів, повноважень митних органів та процедур декларування. Крім того, митне адміністрування регулюється Законом «Про центральні органи виконавчої влади», численними підзаконними актами, наказами Міністерства фінансів та інструкціями.

З точки зору європейської інтеграції, надзвичайно важливим є виконання положень Угоди про асоціацію з ЄС, яка містить зобов'язання України гармонізувати митну політику зі стандартами Митного кодексу Європейського Союзу. Цей кодекс запроваджує новітні підходи до митного адміністрування, що базуються на діджиталізації, управлінні ризиками, спрощенні процедур та застосуванні належних практик ведення бізнесу.

Удосконалення національного митного законодавства, як і будь-якого іншого, може здійснюватися шляхом імплементації законодавства ЄС що наближує до стандартів Європейського Союзу [27] .

Для ефективності правового механізму взаємодії ЄС та України важливо сформувати систему правових засобів і заходів, які забезпечували б інтеграційні процеси на кожній зі стадій відповідними способами.

Така система заходів має містити:

по-перше, порівняльно-правове дослідження правових систем ЄС та України, виявлення їх особливостей.

по-друге, визначення оптимальних форм гармонізації, уніфікації та відповідних засобів їх здійснення.

по-третє, визначення видів та рівнів гармонізації й уніфікації та сфер і меж їх застосування.

по-четверте, виявлення умов здійснення цих процедур.

Україна має уже чималий досвід імплементації у сфері митного законодавства. Щоправда, існують недоліки митного законодавства України, які не дозволяють вважати його формування завершеним процесом. Це передусім відсутність закріпленого порядку імплементації міжнародних норм до митного законодавства України, а саме: відсутність нормативного закріплення поняття імплементації та механізмів її реалізації. Дослідження історії дало змогу впевнено стверджувати, що процедура імплементації міжнародних норм до митного законодавства України стосується лише норм процедурного характеру, тобто порядку проведення окремих митних процедур, а отже, не впливає на структуру митних органів та питання їх компетенції [27].

Незважаючи на прогрес у впровадженні нових цифрових рішень, участь у міжнародних митних програмах та офіційні зобов'язання в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, український митний сектор все ще бореться із системними труднощами. До них належать організаційні та кадрові проблеми, а також технічні, нормативні, антикорупційні та пов'язані з безпекою чинники. Крім того, на митну систему суттєво впливає війна, що триває з 2022 року

Проаналізувавши матеріали та інформацію доцільно зупинитись на певних чинниках, що стримують гармонізацію української митної політики з європейськими нормами.

Табл. 1.3

Чинники стримання гармонізації митної політики

Проблемний аспект	Характеристика
Нерівномірна імплементація норм ЄС	Фрагментарне впровадження положень Митного кодексу ЄС, відсутність системної дорожньої карти
Інституційна нестабільність	Часті реорганізації, зміни керівництва, втрата управлінської спадковості
Цифрова нерівність	Нерівномірний розвиток ІТ-інфраструктури в регіонах, часткове застосування електронних процедур
Корупційні ризики	Поширення схем заниження митної вартості, зловживання на митних постах
Військові дії	Руйнування митної інфраструктури, перевантаження західного кордону, тимчасова втрата контролю на окремих ділянках
Міжвідомча неузгодженість	Відсутність ефективної взаємодії між ДМС, Мінфіном, ДПС та іншими органами

Джерело: узагальнено автором на основі [8,9]

У таблиці наведено ключові проблеми, які ускладнюють інтеграцію України до митного простору ЄС, а також коротку характеристику кожної з них.

Важливу роль в адаптації митного законодавства до стандартів Європейського Союзу має Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 27 червня 2014 року. У статтях документу закріплено зобов'язання щодо поетапної адаптації законодавства, у тому числі митного. Наголошено на необхідності: скорочення, спрощення і стандартизації документації, яка вимагається митницею; спрощення вимог і формальностей та налагодження

інформаційного обміну у сфері митної справи [3], це все відбувається дуже повільно і фрагментарно.

Необхідність адаптації митного законодавства до стандартів ЄС залежить від напрямку зовнішньої політики України та є неминучим процесом. Розвиток української держави, визначення зовнішньополітичних орієнтирів та вибір вектору соціально-економічного співробітництва зумовлюють появу специфічних функцій держави [16]. Однією з таких функцій є адаптація митного законодавства, яка спрямована на виявлення недоліків митного законодавства та розробку заходів щодо вдосконалення національного митного законодавства України.

Зокрема, не всі положення Митного кодексу ЄС були адаптовані до українського контексту. Деякі процедури досі здійснюються за застарілими правилами, що ускладнює співпрацю з митними органами ЄС.

Табл. 1.4

Порівняльна таблиця імплементації окремих норм УСС

Елемент митної політики ЄС	Стан імплементації в Україні (станом на 2024 р.)	Проблеми
Електронне декларування	Частково впроваджене	Не охоплює всі процедури, технічні збої
Система NCTS	Упроваджено в тестовому режимі, діє обмежено	Не повний доступ до транзитної мережі ЄС
Інститутавторизованого економічного оператора (АЕО)	Запущено, однак немає взаємного визнання з ЄС	Мала кількість сертифікованих компаній

<i>Продовження табл. 1.4</i>			
Централізоване митне оформлення	Відсутнє	Не передбачене у національному законодавстві	
Електронний аудит	Відсутній у практиці	Відсутні ІТ-системи та методика	

Джерело: узагальнено автором на основі [9]

Ця таблиця показує, що Україна зробила лише перші кроки в галузі глибокої цифровізації митниці відповідно до вимог ЄС. Зокрема, система NCTS працює з технічними обмеженнями, а механізм АЕО, хоча і був формально запущений, не надає бізнесу всіх переваг через відсутність взаємного визнання з партнерами.

Крім того, відсутність затвердженої дорожньої карти впровадження УСС з чіткими термінами, відповідальними структурами та механізмами моніторингу ускладнює планування як для держави, так і для бізнесу.

Ще одним суттєвим бар'єром на шляху ефективної євроінтеграції є часта трансформація організаційної структури митних органів України. Від початку незалежності країна неодноразово змінювала модель організації митної служби: від комітетів - до міністерств, служб, фіскальних структур, і знову до окремої служби.

Табл. 1.5

Еволюція організаційної структури митної системи України

Період	Назва органу	Характеристика
До 1996 р.	Державний митний комітет	Самостійний орган з правом нормотворчості
1996–2012 рр.	Державна митна служба	Розгалужена регіональна структура

<i>Продовження табл. 1.5</i>		
2012–2014 рр.	Міністерство доходів і зборів	Об'єднано митницю з податковою службою
2014–2019 рр.	Державна фіскальна служба України (ДФС)	Втрата автономії митної компоненти
З 2019 р.	Державна митна служба України	Відновлена окрема структура при Мінфіні

Джерело: узагальнено автором на основі [7]

Кожна з цих змін супроводжувалася переформатуванням кадрів, зміною повноважень, дублюванням функцій або, навпаки, їх втратою.

Інституційна нестабільність також зумовлює відсутність єдиного бачення стратегії розвитку митної системи, унеможливорює системне планування цифровізації та реформ, що прямо впливає на темпи євроінтеграції у митній сфері.

Продовжуючи проблемні аспекти євроінтеграції, варто відмітити цифрову нерівність і технічні обмеження у митній сфері, як один із суттєвих бар'єрів. Цифрова трансформація є основою сучасної митної системи, особливо в контексті європейської інтеграції, де електронне декларування, автоматизоване управління ризиками та інтеграція до європейських цифрових митних платформ є ключовими вимогами. Однак реалізація цього процесу в Україні відбувається нерівномірно та має низку критичних викликів.

По-перше, існують значні відмінності в рівні цифровізації між центральним апаратом митниці та регіональними митницями. У той час як центральний апарат використовує сучасні ІТ-рішення (включаючи модулі NCTS, ІАС «Митниця», митний калькулятор), місцеві органи влади часто все ще використовують застаріле програмне забезпечення або навіть паперові робочі процеси. Це уповільнює процес оформлення, сприяє утворенню черг на кордонах і створює сприятливі умови для зловживань.

Окремо слід виділити проблеми, пов'язані з впровадженням системи NCTS, яка є основним інструментом інтеграції транзиту в європейський простір. Хоча Україна формально приєдналася до Конвенції про спільний транзит, на практиці її участь є обмеженою:

- не всі митні пункти технічно готові до оформлення за цією системою
- у бізнесу бракує знань і доступу до навчальних матеріалів
- періодичні технічні збої системи викликають затримки у переміщенні вантажів
- функціонування NCTS поки що не охоплює весь обсяг міжнародних перевезень
- нестабільна робота шлюзів обміну інформацією між Україною та ЄС
- низька поінформованість учасників ЗЕД, брак інструкцій, недостатня кількість сертифікованих операторів

Ще однією перешкодою є те, що українські цифрові платформи не повністю сумісні з системами ЄС, такими як ICS (Система контролю імпорту), AES (Автоматизована система експорту) та EXS (Підсумкова декларація про вихід). Це обмежує можливість обміну інформацією в режимі реального часу, що, в свою чергу, знижує ефективність контролю.

Багато проблем пов'язані з хронічним недофінансуванням модернізації митної інфраструктури. Митні бюджети не дозволяють в повному обсязі закуповувати обладнання, ліцензії, програмне забезпечення та навчальні пакети. Залежність від міжнародних донорів (EU4PFM, TWINNING, ПРООН) створює ризик нестабільності процесу цифрової трансформації у разі припинення підтримки.

Переходячи до основної проблеми для всієї України, яка стала на шляху євроінтеграції митної системи це звичайно ж повномасштабної війни.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, стало визначальним фактором трансформації багатьох сфер державного управління, зокрема й митної. В

умовах воєнного часу перед українською митною системою постали безпрецедентні виклики: необхідність швидкої адаптації до змін зовнішньоекономічної ситуації, забезпечення безперервності логістичних потоків, посилення контролю за переміщенням товарів стратегічного та оборонного призначення, виконання нових гуманітарних функцій.

Ці умови створили численні бар'єри на шляху реалізації євроінтеграційних процесів, зокрема в частині гармонізації митної системи з практиками та стандартами ЄС.

Однією з найбільш критичних проблем стало фізичне знищення митної інфраструктури на тимчасово окупованих, прикордонних та прифронтових територіях, призупинено діяльність більш ніж 300 пунктів пропуску на сході та півдні а також втрачено контроль над митними об'єктами у Луганській, Донецькій, Херсонській та частині Запорізької областей.

Це спричинило перерозподіл логістичних потоків до західного кордону, створивши значне навантаження на митниці Львівської, Волинської, Закарпатської, Чернівецької та Івано-Франківської областей. Пункти пропуску, раніше не пристосовані до великих обсягів вантажів, були змушені приймати в 2-3 рази більше транспортних засобів, ніж у довоєнний період.

Унаслідок зміни логістичних маршрутів, а також тимчасового призупинення морських перевезень, вся торгівля України з Європою перемістилася до наземних пунктів пропуску.

Це спричинило: утворення кілометрових черг із вантажівок на кордоні, збільшення часу проходження митного контролю до 3–5 днів у пікові періоди, порушення ланцюгів постачання для бізнесу, особливо у сфері імпорту сировини та комплектуючих.

За оцінками аналітичного центру «CASE Україна», у 2023 році щомісячні втрати українського експорту через затримки на кордоні сягали близько 250 млн доларів США. Така ситуація гальмує економічну стабілізацію та знижує потенціал України як партнера у міжнародній торгівлі.

Також війна внесла нові виклики до змісту роботи митної служби:

- оформлення великого обсягу гуманітарних вантажів, які часто мають складну номенклатуру.
- прискорена релокація підприємств із зони бойових дій — супроводжується оформленням обладнання, техніки.
- переорієнтація імпорту на військову техніку, засоби захисту, електроніку, що потребує високої кваліфікації від митного персоналу.

Митниця стала частиною національного безпекового фронту, що істотно розширило її функціональне навантаження.

Варто зазначити що під час 139-го та 140-го засідань Рада Всесвітньої митної організації (ВМО) розглянула заяву України щодо збройних дій російської федерації та республіки Білорусь, які завдають шкоди митній діяльності та порушують світове митне співробітництво.

У своїй заяві Україна нагадала, що більшість членів ВМО підтримали Резолюцію Генасамблеї ООН ES-11/1 від 2 березня 2022 року, яка засудила напад рф на Україну та висунула вимогу припинити вогонь та вивести війська рф з України. Було підкреслено, що своїми діями рф та рб, будучи членами ВМО, порушили базові принципи ВМО: заохочення співробітництва між митними адміністраціями, забезпечення гармонізації та одноманітності митних систем, підвищення ефективності митних процедур та спрощення торгівлі. Особливо було наголошено, що триваюча блокада морських портів України перешкоджає експорту зерна та продовольства, що має особливо негативні наслідки для країн, що розвиваються [17].

Україна закликала рф негайно розблокувати українські морські порти для експорту зерна та продовольства, припинити знищення митної інфраструктури України, повернутись до політики митного співробітництва з усіма членами ВМО без виключення. Також Україна звернулась до ВМО та членів підтримати вимоги України до рф та рб поважати митні кордони України, допомогти Україні у відновленні ланцюгів постачання зернових,

зосередитись на зміцненні митного співробітництва між митними адміністраціями на основі взаємної довіри і безпеки на кордонах [17].

Війна змінила не лише спосіб функціонування митниці, а й її роль у державному управлінні. У цьому контексті європейська інтеграція в митній сфері змінила темпи та пріоритети: від гармонізації до виживання та гнучкої адаптації.

Висновки до першого розділу

У першому розділі здійснено дослідження сутності, становлення та особливостей розвитку митної справи України в контексті євроінтеграційних процесів. Результати цього аналізу дозволяють сформулювати низку ключових висновків, що відображають як досягнення, так і проблемні питання митної системи країни.

Перш за все, українська митна система пройшла складний і динамічний шлях розвитку, що супроводжувався частими трансформаціями організаційної структури, змінами методів управління та розвитком функціональної сфери. З початку 1990-х років і до сьогодні було випробувано кілька моделей управління митницею - від автономної служби до інтегрованого органу у фіскальних структурах. Така інституційна мінливість відображає відсутність довгострокового стратегічного підходу в цій сфері, що негативно вплинуло на сталість кадрової політики, якість реформ та рівень довіри міжнародних партнерів.

Міжнародне митне співробітництво є особливо важливою сферою, яка розглядається в цьому розділі. Його основна мета - забезпечити прозорість, ефективність, безпеку та швидкість перетину кордону. Україна бере активну участь у різних міжнародних митних ініціативах, включаючи Всесвітню митну організацію (ВМО), Світову організацію торгівлі (СОТ), програму EU4PFM та низку двосторонніх угод.

Участь у цих структурах сприяє впровадженню міжнародних стандартів, надає технічну допомогу та уможливлює адаптацію митного середовища України до європейських практик.

Водночас, процес європейської інтеграції стикається з низкою глибоко вкорінених проблем у сфері митного регулювання. Зокрема, імплементація Митного кодексу ЄС в Україні є фрагментарною. Такі ключові елементи, як електронний аудит, централізоване оформлення, повноцінне функціонування АЕО та безперервне застосування NCTS, впроваджені частково або застосовуються в обмежений спосіб.

Іншою серйозною перешкодою є інституційна нестабільність. Багаторічна практика частих реорганізацій митної системи (від комітету до міністерства, потім до служби, податкового органу і знову до окремої служби) призвела до втрати спадкоємності управління, професійного досвіду та послідовності політики. Зміна керівництва, дублювання функцій, плінність кадрів і відсутність вертикальної підзвітності підірвали адміністративну ефективність.

Втрата частини інфраструктури, затори на західному кордоні, зменшення надходжень до бюджету та труднощі з контролем гуманітарних і військових вантажів змінили функціональну модель митниці. Хоча європейська інтеграція залишається пріоритетом, вона здійснюється адаптивно до кризових умов.

Загалом дослідження показало, що українська митна система перебуває на стратегічному роздоріжжі: чи продовжувати використовувати старі підходи, чи перейти до повноцінної європейської моделі управління - цифрової, прозорої та функціональної. Успіх цього переходу залежатиме від політичної волі, інституційної стабільності, міжнародної підтримки та здатності країни здійснити реальні, а не лише декларативні зміни.

РОЗДІЛ 2

Аналіз організації управління митною справою у контексті євроінтеграції

2.1 Євроінтеграційні вектори у сфері управління митною справою в умовах воєнного стану

З початком повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року всі сфери державного управління, у тому числі й митна, зіткнулися з великими викликами. Незважаючи на військову загрозу, руйнування інфраструктури, скорочення торговельних потоків та надзвичайний тиск на західних кордонах, Україна не лише продовжила курс на європейську інтеграцію, а й досягла значного прогресу у гармонізації митної політики з практикою Європейського Союзу у ключових сферах. В умовах війни європейська інтеграція у сфері митної справи перетворилася зі стратегічної мети національного розвитку на інструмент забезпечення економічної стійкості, логістичної стабільності та міжнародної підтримки.

У таблиці наведено ключові напрями євроінтеграційної трансформації митної системи України в період 2022–2024 рр.

Табл. 2.1

Напрями євроінтеграційної трансформації митної системи України

Євроінтеграційний вектор	Зміст та реалізація в умовах воєнного стану
Приєднання до Конвенції про спільний транзит (СТС)	Забезпечено повноцінний запуск системи NCTS; інтеграція України до єдиного транзитного простору ЄС з жовтня 2022 року
Розвиток інституту АЕО	Розширення кількості авторизованих операторів; формування довіри до бізнесу;

<i>Продовження табл. 2.1</i>	
Цифровізація процедур	Функціонування електронного декларування, елементів е-аудиту; збереження ІТ-інфраструктури попри воєнні дії
Спільний митний контроль з країнами ЄС	Впровадження практики одночасного контролю; прискорення проходження кордону; запуск “єдиного вікна”
Міжнародна технічна підтримка	Допомога від EU4PFM, TWINNING, WCO; тренінги, цифрові рішення, адаптація до стандартів UCC

Джерело: узагальнено автором на основі [42,44,47]

30 жовтня 2024 року Єврокомісія вкотре відзначила значний прогрес України у митному напрямі – за переговорним розділом «Митний союз».

Одним із головних досягнень у цьому напрямі стало приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту (Common Transit Convention), що відбулося 1 жовтня 2022 року. Цей крок дозволив українським суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності здійснювати транзитні перевезення товарів за єдиною митною процедурою спільно з країнами ЄС, ЄАВТ, Туреччиною та іншими учасниками.

Практична реалізація цієї угоди супроводжується впровадженням нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), яка є основою цифрового митного простору Європи.

Нова комп'ютеризована транзитна система (New Computerized Transit System – NCTS) – це система, в основі якої лежить Конвенція про процедуру спільного транзиту. NCTS доступна лише для країн-учасниць Конвенції. NCTS пов'язує митні служби в країнах-учасницях Конвенції, дозволяючи обмін митними даними для контролю за транзитними переміщеннями.

Визначено, що система NCTS значно спрощує митні формальності та дозволяє підприємствам скорочувати час перебування вантажів під митним контролем.

На прикладі застосування системи NCTS на митному посту «Слобожанський» Дніпровської митниці розглянуто порядок дій митних органів та підприємств при використанні процедури спільного транзиту, зокрема:

- відкриття процедури на митному посту «Слобожанський»
- перевірка та внесення даних до NCTS
- особливості накладення забезпечення сплати митних платежів

Виявлено, що серед основних переваг системи NCTS є:

- зменшення фінансового навантаження на бізнес завдяки спрощенню митних процедур
- прискорення міжнародних перевезень та зниження ризиків затримки вантажів
- можливість використання одного транзитного документа для перевезення товарів у країнах-учасниках системи

Навіть в умовах війни Україна змогла перейти від пілотної фази до національного масштабу використання системи, демонструючи здатність до технічної адаптації та дотримання взятих зобов'язань.

Важливим саме в період воєнного часу також є розширення інституту авторизованого економічного оператора (АЕО).

АЕО – це особливий статус, який засвідчує високий ступінь довіри митниці до суб'єкта господарювання та надає йому можливість користуватися перевагами та спрощеннями при митному оформленні, як наприклад:

- зниження рівня ризику щодо переміщуваних товарів
- першочерговість виконання митних формальностей
- випуск товарів за місцезнаходженням підприємства
- спрощена процедура декларування тощо

Визнання статусу АЕО українських компаній митними органами інших країн, зокрема, ЄС (після укладення відповідних двосторонніх договорів про взаємне визнання) означатиме, що, наприклад, країни ЄС в такому випадку мають довіряти українським АЕО компаніям як і європейським компаніям, а відповідно обсяг заходів контролю щодо товарів, які ввозяться українськими АЕО до ЄС, зменшиться [28].

Рис. 2.1 Отримання статусу АЕО

Джерело: узагальнено автором на основі [28]

У період 2023-2024 років Україна активізувала видачу сертифікатів для національних компаній, які відповідають критеріям доброчесності, безпеки та прозорості. Хоча повне взаємне визнання статусу АЕО між Україною та ЄС ще не запроваджено, створено технічну та правову основу для інтеграції цього інструменту в європейську митну інфраструктуру. Поширення статусу АЕО сприяє зміцненню довіри між українською економікою та митними органами ЄС, що є особливо важливим у кризові часи.

Варто зазначити, що євроінтеграційні процеси в митній сфері під час війни отримали безпрецедентну підтримку з боку міжнародних партнерів. Зокрема, проєкт EU4PFM надає методичну, технічну та експертну допомогу у впровадженні ІТ-рішень, навчанні персоналу, розробці внутрішніх процедур відповідно до стандартів ЄС. Під егідою програми запроваджуються цифрові

інструменти для митного аудиту, систем управління ризиками, електронної верифікації документів.

Заступник Голови Держмитслужби Владислав Суворов зазначив, що 2023 рік був результативним у частині змін в митній сфері, необхідних для інтеграції України до ЄС і висловив вдячність за підтримку EU4PFM.

"Держмитслужба приділяє увагу роботі з протидії порушенням прав у сфері інтелектуальної власності, розвиває напрямок спільного транзиту. Пріоритетом є робота для реалізації Національної стратегії доходів, що включає антикорупційні заходи, встановлення балансу контролю і спрощень, що стосується перш за все розвитку інститутів NCTS, AEO. В напрямку антикорупційних заходів ключовими викликами є підвищення заробітних плат для митників і необхідність позитивного рішення Європейського Союзу щодо автоматизованого обміну з Україною даними з митних декларацій», - наголосив Владислав Суворов [29].

Щодо співпраці у сфері ІТ трансформації, Олег Ніколайчук, заступник Голови Держмитслужби з питань цифровізації, інформував про очікуване офіційне затвердження Мінфіном Стратегічного плану цифрового розвитку Держмитслужби до 2026 року, який розроблено відповідно до MASP-C (Багаторічного стратегічного плану розвитку митниці) і який має сприяти ефективному митному оформленню та управлінню ризиками в Україні:

«Цим планом передбачено розгортання нових систем митного оформлення й інтеграція їх із системами ЄС. Спільно з представниками EU4PFM детально розроблено концептуальну записку, де визначено кроки реалізації цього плану», - зазначив Олег Ніколайчук.

Водночас він відзначив, що саме завдяки Проєкту вдалося розробити технічне завдання по системі управління рішеннями митних органів (CDS), що стане початком розробки самого програмного забезпечення [29].

В умовах воєнного стану митниця також відіграє нову безпекову роль. Її завдання були розширені і включають перевірку гуманітарних та військових

вантажів, контроль за переміщенням товарів подвійного призначення та підтримку переміщення компаній із зони бойових дій.

Таким чином, вектори європейської інтеграції у митній сфері в умовах воєнного стану визначаються не лише політичними деклараціями, а й практичними результатами: Приєднання до Конвенції про транзит, впровадження NCTS, розвиток АЕО, функціонування спільного контролю та активна участь у європейських ІТ-системах. Всі ці кроки не лише наближають Україну до стандартів ЄС, але й підвищують стійкість країни в умовах війни, сприяють підтримці логістичної безпеки, фінансової стабільності та правового суверенітету.

2.2 Цифрові трансформації у сфері митної справи в умовах євроінтеграції

Цифрова трансформація української митниці є одним із пріоритетних напрямків митної реформи. Цей напрямок є одним з найбільших викликів з точки зору практичної реалізації, але він має вирішальне значення для виконання міжнародних зобов'язань України, зокрема для імплементації європейських норм і стандартів у сфері митної справи та зовнішньої торгівлі.

Цифрова трансформація та розвиток державної митної служби є національним пріоритетом, який сприятиме загальній ефективності ведення бізнесу в країні та підвищенню конкурентоспроможності у світі.

Відповідно до міжнародної практики, швидкість та якість митних процедур можна підвищити шляхом спрощення існуючих процесів та процедур, їх подальшої автоматизації та зменшення впливу людського фактору. Водночас митні інформаційно-комунікаційні системи повинні бути сумісними з аналогічними системами в інших країнах, щоб мінімізувати відмінності в митних процедурах і забезпечити високу якість обміну інформацією, а також високий рівень безпеки та доступності електронних інформаційних ресурсів.

Міжнародна торгівля та електронна комерція стрімко зростають в обсягах з початку століття, а світова економіка стала більш цифровою. Це спонукає митні адміністрації в усьому світі широкомасштабно впроваджувати та модернізувати митні технології.

Відповідаючи вимогам часу, митні органи змушені виходити за рамки базової автоматизації. Так, наприклад, деякі з технологічних рішень, що використовуються в митній галузі, включають такі ІТ-інструменти і технології:

- Електронне урядування (e-Government), що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій задля забезпечення доступу до публічних послуг та інформації для бізнесу і громадян. Це включає такі елементи, як електронне подання документів (е-декларування) та безпаперове середовище, а також електронні сервіси, ресурси, портали тощо. У контексті цифровізації митної справи та зовнішньоекономічної діяльності в Україні показовим прикладом можна вважати Єдине вікно для міжнародної торгівлі.

- Великі масиви даних (BiG Data), інтелектуальний аналіз даних, у тому числі можливе використання хмарних технологій. Цей інструмент активно використовується митними органами, в тому числі у відділах митної статистики та аналізу ризиків, для роботи з великими масивами даних, наприклад, щодо обсягів та структури зовнішньоекономічної діяльності та міжнародної торгівлі, а також управління ризиками.

- Штучний інтелект (ШІ) - це технологічний тренд сьогодення, в який щороку інвестують мільярди доларів світові технологічні гіганти. Для митниці використання ШІ допомагає автоматизувати процеси прийняття митних рішень, а також широко застосовується в аналізі ризиків та інших митних процесах.

Таким чином, впровадження сучасних ІТ-інструментів у роботу митниці забезпечує віднаходження оптимального балансу між належним і достатнім рівнем митного контролю та сприянням легальній торгівлі, адже сучасні митні процедури потребують і відповідного електронного інструментарію.

Водночас, як наголошують профільні фахівці, інтеграція України у митний простір ЄС передбачає як гармонізацію нашого митного законодавства, так і наближення митних практик до європейських стандартів [31].

Держмитслужба почала свій шлях до цифрової трансформації ще у 2008 році шляхом схвалення Кабінетом Міністрів України Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 1236-р). Ця Концепція про електронну митницю є ключовим законодавчим актом, пов'язаним з ініціативою створення електронної митниці та який сприяє переходу до сумісного електронного митного середовища [30].

Основними напрямками впровадження цифрової трансформації та розвитку Держмитслужби на сьогодні є:

- Спрощення митних процедур через стандартизовані європейські митні процедури та широке використання інформаційних технологій;
- Розвиток обміну інформацією з митними органами сусідніх країн з метою прискорення митних формальностей та зменшення процедурного навантаження на бізнес;
- Модернізація систем та впровадження нових рішень для створення нового сервіс-орієнтованого ІТ-середовища на основі європейської моделі;
- Реорганізація та розвиток людських ресурсів Державної митної служби з метою модернізації процесів управління ІТ;

Забезпечення безпечної та безперебійної роботи критично важливих інформаційно-комунікаційних систем Держмитслужби [30].

Для забезпечення планування та контролю за виконанням зазначених заходів щодо цифрової трансформації процесів Держмитслужба розробила Стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів, затверджений Комітетом з управління інформаційними

технологіями у системі управління державними фінансами та реалізований наказом Міністерства фінансів України від 15.12.2022 № 435 «Про реалізацію рішення Комітету з управління інформаційними технологіями у системі управління державними фінансами».

Для подальшого цифрового розвитку митних процесів створено Стратегічний план до 2026 року, який має стати керівним документом з питань впровадження та розвитку інформаційних систем митних органів протягом наступних років.

Зокрема, повномасштабна цифровізація та автоматизація діяльності митних органів в Україні включає:

- цифрову трансформацію технологій митного оформлення та митного контролю до та після випуску товарів з використанням методів штучного інтелекту та обробки великих обсягів даних;
- застосування інтелектуальної системи управління ризиками;
- впровадження технологій, які забезпечують автоматичне здійснення митних операцій без участі посадових осіб у місцях переміщення товарів через митний кордон;
- створення довгострокових архівів юридично значущих електронних документів;
- застосування міжнародних електронних систем верифікації та сертифікації походження товарів;
- автоматизацію процесу контролю правильності класифікації товарів та виявлення порушень, пов'язаних із наданням недостовірних відомостей про класифікаційний код товарів згідно з УКТ ЗЕД;
- застосування інтегрованих механізмів міжвідомчої інформаційної взаємодії; [30].

Крім того, слід приділити особливу увагу при цифровізації українських митних ІТ систем розробці механізмів кібербезпеки, оскільки з одного боку, дані про торговельні операції суб'єктів ЗЕД є дуже вразливими, а з іншого - не менш чутливою є митна інформація, як, наприклад, індикатори ризику й

алгоритми відбору для здійснення митного контролю на основі аналізу ризиків, до несанкціонованого доступу, адже це може призвести до шахрайства.

Підсумовуючи, хочу відмітити, що цифрова трансформація на митниці в контексті європейської інтеграції є системною, стратегічною та незворотною. Україна не лише впроваджує найкращі практики ЄС, а й доводить свою здатність до інновації. Успішна реалізація цифрової митної політики наближає країну до повноправного членства в Європейському митному просторі, підвищує її стійкість та адаптивність до глобальних змін і забезпечує інтеграцію в єдиний цифровий торговельний ланцюг. Таким чином, цифровізація митниці є не лише передумовою європейської інтеграції, а й запорукою економічного відновлення, прозорого адміністрування та ефективного захисту національних інтересів під час військової кризи та післявоєнної відбудови.

2.3 Напрями вдосконалення процесів управління митною справою в Україні у контексті євроінтеграції

Митна політика України розвивається у складний період, коли прогрес на шляху до європейської інтеграції балансується з наслідками війни. Митна система, яка традиційно виконувала податкові, контрольні та регуляторні функції, має переосмислити свою роль у 21 столітті відповідно до європейської парадигми.

Вона має перетворитися з інструменту адміністративного примусу на посередника між державою, бізнесом та міжнародною спільнотою. У цьому контексті митна політика має бути вдосконалена в кількох ключових сферах: регуляторній, інституційній, організаційній, цифровій, міжнародній та кадровій.

Зокрема, Україна має продовжити адаптацію митного законодавства до Митного кодексу ЄС (Union Customs Code). Хоча багато положень вже адаптовано, низка процедур потребує консолідації, наприклад, централізоване митне оформлення, електронна перевірка та автоматизоване пост-митне оформлення. Нагальним питанням залишається розробка та прийняття комплексного плану імплементації Митного кодексу ЄС, який має включати конкретні етапи, строки, відповідальних виконавців та механізми моніторингу прогресу.

Головне завдання України – це «повне виконання положень Угоди про асоціацію з ЄС у митній сфері, підготовка нового Митного кодексу України, що повністю відповідатиме Митному кодексу ЄС, впровадження ІТ рішень на основі MASP-C, удосконалення адміністрування митних платежів, підвищення ефективності протидії митним правопорушенням, криміналізація контрабанди товарів, вибудова сучасної митної системи, яка спроможна реагувати на виклики сьогодення» [32].

Зростання євроінтеграційної діяльності дало змогу ввести «митний безвіз», модернізувати законодавче регулювання, ухвалити значущі рішення Уряду з метою наступної синхронізації функціонування української та європейської митниці. Введення митних норм та досвіду, що погоджені зі стандартами Європейського Союзу, – стратегічний вектор діяльності української митниці, завдяки якому гарантуватиметься змога здійснення обов'язків членства в Європейському Союзі [33].

За відсутності чіткого регуляторного плану митна політика залишатиметься фрагментарною, що шкодитиме як економіці, так і міжнародній репутації України.

Другою важливою сферою є інституційна стабільність та прозорість митної системи. За останні десятиліття структура митниці кілька разів змінювалася: Митні установи зазнали кількох змін: створення ДМС, інтеграція до ДФС, розподіл функцій та реформування кадрової вертикалі. В результаті

цих змін система втратила свою адміністративну спадщину та чітке бачення реформ.

У контексті європейської інтеграції митниця має функціонувати як незалежний професійний орган, керуючись національною стратегією митної політики, а не ситуативними рішеннями. Необхідно відновити стратегічне планування, реформувати систему внутрішнього контролю та забезпечити дотримання принципів прозорості, передбачуваності та підзвітності в діяльності митниці.

Іншим компонентом має стати цифрова модернізація митної системи

Позитивного прогресу вже досягнуто із запровадженням NCTS, електронного декларування, автоматизованої системи управління ризиками (АСАУР) та елементів подальшого контролю. Однак ці цифрові інструменти ще не повністю інтегровані в загальну інформаційну екосистему. Україні необхідно завершити розробку повнофункціональної спільної цифрової платформи - "е-Митниця".

Цифрова трансформація митниці (е-Митниця) - інформаційна система автоматизації роботи митних органів, запровадження електронних послуг щодо митного оформлення для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, автоматизація, контроль та спрощення процесів митного контролю та митного оформлення, створення аналітичних інструментів та публічних інструментів звітності, автоматизація пунктів пропуску та місць митного оформлення [34].

Е-Митниця не повністю запроваджена в Україні, але є значні зусилля та плани щодо її впровадження. Міністерство цифрової трансформації України вносить «е-Митницю» у свої пріоритети [35].

При цьому варто забезпечити сумісність з ICS, AES та EXS, а також інтеграцію з українською податковою системою та платформою «Єдине вікно».

Ще однією сферою, де можна досягти покращень, є модернізація прикордонної інфраструктури. В рамках європейської інтеграції митний контроль має здійснюватися швидко, прозоро і без зайвого дублювання.

Спільний митний контроль з країнами ЄС, який вже здійснюється на деяких пунктах пропуску, має бути поширений на всі ділянки західного кордону.

У рамках реалізації Проєкту USAID «Економічна підтримка України» на двох митних постах – «Ужгород-автомобільний» і «Астей», що у зоні діяльності Закарпатської митниці, буде встановлено сучасні модульні конструкції для здійснення митно-прикордонного контролю та санітарні модульні споруди.

Всього заплановано замінити 34 модульних конструкції, з метою модернізації пунктів пропуску, що на кордоні України з Польщею, Угорщиною, Румунією, Молдовою та Словаччиною, у 2023-2026 роках Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) передбачено виділення 115 млн доларів на розвиток прикордонної інфраструктури для збільшення обсягів торгівлі [36].

Необхідно продовжити розбудову спільних сервісних зон і пунктів пропуску, впровадження сучасних систем керування чергами, автоматизованих сканерів, систем контролю номерних знаків і технології RFID. Важливо продовжувати залучати міжнародне фінансування для будівництва нових пунктів пропуску та переобладнання існуючих.

Зрештою, ефективна митна політика неможлива без систематичної інтеграції в європейське митне середовище. Це передбачає участь у програмах TAIEX, TWINNING, митних комітетах ЄС, імплементацію рекомендацій з питань митної справи та публікацію звітів про прогрес у сфері гармонізації.

TAIEX (Technical Assistance Information Exchange) – це інструмент зовнішньої допомоги, що надається Європейською Комісією для обміну інформацією з метою розбудови інституціональної спроможності, необхідної для адаптації національного законодавства до *acquis communautaire* [37].

Інструмент технічної допомоги та обміну інформацією (TAIEX) був заснований Генеральним Директоратом Європейської Комісії з питань розширення у 1996 році як програма, що покликана допомагати країнам-

кандидатам у стислі терміни розв'язати питання запровадження законодавства ЄС (*acquis communautaire*).

Завдання TAIEХ полягає в спрощеному механізмі передачі та обміні передовим досвідом між країнами-бенефіціарами й країнами – членами Європейського Союзу.

Twinning – це інструмент інституціональної розбудови і нова форма безпосереднього технічного співробітництва між органами влади держав – членів ЄС та країн-бенефіціарів. Twinning має на меті допомагати країнам-бенефіціарам покращувати та підсилювати адміністративне функціонування органів державної влади, їх структуру, людські ресурси, управлінський потенціал, що має сприяти імплементації законодавства ЄС [38].

У довгостроковій перспективі це має призвести до вступу України до Митного союзу ЄС, що передбачає скасування митного контролю на внутрішніх кордонах з ЄС. Для досягнення цього етапу Україна має забезпечити безумовне виконання всіх технічних, правових, процедурних та інституційних умов.

Тому вдосконалення процесів розвитку митної справи України в контексті європейської інтеграції - це багатосекторний процес, що потребує комплексного підходу. Гармонізація законодавства, цифровізація, оновлення персоналу, прозорість, модернізація інфраструктури та міжнародне співробітництво - все це має вписуватися в єдину логіку стратегічного курсу на повноправне членство в Європейському Союзі. Успішні реформи в митній сфері - це не лише вимога європейських інституцій, а й найважливіший елемент економічного зростання, інвестиційної привабливості та суспільної ефективності України.

ВИСНОВКИ

Дослідження на тему « Організація управління митною справою в умовах європейської інтеграції » дало змогу провести комплексний аналіз розвитку митної політики України, особливостей міжнародного співробітництва у сфері митної справи, сучасного стану цифрової трансформації, викликів європейської інтеграції та шляхів удосконалення митного адміністрування в складних умовах воєнного стану.

Митна система України пройшла складний і суперечливий процес розвитку - від адміністративно-командної моделі до поступової гармонізації з європейськими принципами роботи. За роки незалежності неодноразово змінювалися організаційні структури митної адміністрації, зокрема її підпорядкування, компетенції та кадрова політика.

Відсутність стабільної інституційної моделі суттєво гальмувала реформування та призводила до постійного дублювання функцій, слабкої підзвітності та непослідовності адміністративних рішень. Водночас розвиток митниці з 2014 року чітко орієнтувався на європейські стандарти на тлі імплементації Угоди про асоціацію з ЄС.

Було підтверджено, що міжнародне співробітництво в митній сфері стало важливою частиною процесу європейської інтеграції. Україна є активним учасником низки міжнародних програм та угод: Всесвітньої митної організації, Конвенції про спільний транзит, Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі, програми TWINNING та технічної ініціативи EU4PFM.

Співпраця з країнами ЄС, зокрема з Польщею, Румунією та Словаччиною, на рівні спільного митного контролю стала ключовим інструментом підвищення прозорості та швидкості транскордонної торгівлі товарами. Багатосторонні формати допомагають Україні не лише адаптувати законодавство, а й надають технічну, фінансову та кадрову підтримку.

Аналіз поточного стану митного адміністрування в контексті європейської інтеграції виявив низку проблемних аспектів. Серед них -

фрагментарна імплементація Митного кодексу ЄС, організаційна нестабільність, непослідовна цифровізація регіональних митниць, відсутність координації між органами влади та труднощі, пов'язані з наслідками повномасштабної війни.

Втрата інфраструктури, перевантажені пункти перетину кордону, скорочення бюджетних надходжень і тимчасові митні пільги - все це сприяє загальній неефективності митної системи. Однак слід підкреслити, що Державна митна служба зберегла свою функціональність навіть в умовах надзвичайного стану та продовжує впроваджувати реформи.

У роботі зазначається, що цифрова трансформація є ключовим інструментом модернізації митної системи України, яка розробляється у тісній співпраці з європейськими партнерами. Впровадження NCTS, автоматизованого управління ризиками, електронного митного декларування, інспектування, єдиного вікна та адаптація до європейських інформаційних платформ (ICS, AES, EXS) є ознаками поступової інтеграції України до цифрової митної спільноти ЄС. Водночас цифрові рішення не лише спрощують взаємодію з бізнесом, а й суттєво знижують рівень корупції, скорочують час оформлення та сприяють прозорості зовнішньоекономічної діяльності.

Під час воєнного стану українська митна система була реструктуризована не лише функціонально, а й стратегічно. Митні органи забезпечують національну безпеку, є частиною гуманітарних та військових логістичних коридорів і сприяє переміщенню виробництва.

Митниця стала інструментом економічної стабільності для країни та практичною складовою інтеграції в економічний простір ЄС. Особливо слід відзначити запровадження спільного митного контролю, запровадження безпаперового митного транзиту та розвиток АЕО як інструменту довіри для компаній.

На основі проведеного аналізу було визначено найважливіші напрямки вдосконалення митної політики України, серед них:

- повна імплементація Митного кодексу ЄС
- прийняття дорожньої карти реформ
- розвиток електронної митниці як єдиної цифрової екосистеми
- розширення програми АЕО та досягнення взаємного визнання з ЄС
- модернізація прикордонної інфраструктури
- впровадження автоматизованих механізмів прийняття рішень та боротьба з корупцією

Також варто розширювати участь України в міжнародних митних організаціях, продовжувати користуватися технічною допомогою, особливо в ІТ-секторі, та створювати незалежні механізми оцінки ефективності роботи митної служби.

Організація управління митною справою в умовах європейської інтеграції є не лише питанням секторальної реформи, а й стратегічним чинником державної політики. Успішна модернізація митної справи сприятиме зміцненню державного суверенітету, спрощенню торгівлі, економічному зростанню, адаптації до стандартів ЄС та поглибленню міжнародної довіри. Всі ці завдання можуть бути досягнуті лише за наявності політичної волі, інституційної стабільності та скоординованої роботи всіх гілок влади. Україна демонструє високий рівень готовності до інтеграції в європейський митний простір навіть у складних умовах війни, і подальші кроки в цьому напрямку мають бути послідовно реалізовані та підкріплені практичними результатами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2024 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
4. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) : від 18.05.1973 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text
5. Програма ЄС з підтримки управління державними фінансами в Україні. Звіти та рекомендації щодо реформування митної служби URL: <https://eu4pfm.com.ua>
6. Transparency International Україна. Аналітична доповідь: Корупційні ризики в Державній митній службі України. – Київ, 2021. – 24 с.
7. Рогач О. І., Колодійчук О. Є. Митна справа в Україні: історія та сучасність / Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія: Право. – 2020. – Вип. 62. – С. 142–147.
8. Мельник В. М. Митне регулювання в Україні: стан та перспективи розвитку // Економіка і держава. – 2022. – № 3. – С. 18–22.
9. Ситник І. О. Особливості адаптації митної політики України до стандартів Європейського Союзу // Право та інновації. – 2021. – № 1(33). – С. 89–94.
10. Горбатюк О. В. Адаптація митного законодавства України до стандартів ЄС: проблеми та шляхи вирішення // Юридичний вісник. 2020. № 3. С. 58–63.

11. Литвиненко І. В. Гармонізація митного законодавства України з правом ЄС: проблеми та перспективи // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Право. 2015. № 1. С. 45–50.
12. Заблоцький В. В. Історія гармонізації митного законодавства України в умовах європейської інтеграції // Бізнес Інформ. 2018. № 10. С. 51–56.
13. Гармонізація митного законодавства України з правом ЄС: аналіз законодавчих ініціатив // Право і суспільство. 2024. № 2. С. 90–95.
14. Мазур В. Гармонізація митного регулювання як умова торговельної інтеграції України та ЄС // Економіка та держава. 2021. № 12. С. 88–93.
15. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: постанови Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 160
16. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків. 2004. С. 5.
17. Делегація Держмитслужби закликала митні адміністрації країн-членів ВМО посилити митне співробітництво для недопущення агресії на кордонах// Державна митна служба України. 27 червня 2024р. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/delegatsiia-derzhmitsluzhbi-zaklikala-mitni-administratsiyi-krayin-chleniv-vmo-posiliti-mitne-spivrobitnitstvo-dlia-nedopushchennia-agresiyi-na-kordonakh-893>
18. Українська митниця в умовах вступу України до Європейського союзу // Міжнародний фонд відродження. 02.04.2024 URL: <https://www.irf.ua/vidbuvsya-kruglyj-stil-ukrayinska-mytnychya-v-umovah-vstupu-ukrayiny-do-yevropejskogo-soyuzu/>
19. Колісніченко В. Прямі збитки інфраструктури України від війни сягнули \$170 млрд – KSE // GMK centr. 18.02.2025 URL: <https://gmk.center/ua/news/pryami-zbitki-infrastrukturi-ukraini-vid-vijni-syagnuli-170-mlrd-kse/>

20. Трихліб С. Гармонізація законодавства України із правом ЄС: досвід країн ЄС // Теорія та практика сучасної юриспруденції. 2018. Т. 1. С. 97–99.
21. І. Квеліашвілі. Гармонізація національної митної політики з міжнародними нормами і стандартами в митній сфері. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 1(28). С. 74–80
22. Нижникова В.В. Співробітництво України з міжнародними організаціями у сфері митної справи. Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Правознавство. 2015. Т. 20. Вип. 2 (27). С. 121–128
23. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р №1906-IV
24. Нагорічна О.С, Слободян В.В. Основні форми міжнародного співробітництва України у митній справі. Приазовський економічний вісник. 2020. 3(20). С. 34–42 URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/8.pdf
25. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства: Конвенція від 09.06.1977 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_926#Text
26. Деякі питання реалізації положень Митного кодексу України щодо надання авторизацій Постанова КМУ від 27.09.2022 № 1092 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-%D0%BF>
27. Биков І. О. Українська митниця та стандарти ЄС (адміністративно-правове дослідження) : монографія / І. О. Биков. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 224 URL: https://oduvs.edu.ua/uploads/Monografiya_Bikov_Igor_82b56aa11b.pdf
28. Питання функціонування авторизованих економічних операторів // Державна митна служба України URL: <https://customs.gov.ua/deiaki-pitannia-funktsionuvannia-avtorizovanikh-ekonomichnikh-operatoriv>
29. ЄС продовжить підтримку України у митній сфері через Програму EU4PFM до 2025 року: названо напрямки // Державна митна служба України від 02.02.2025 URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ies-prodovzhit>

[pidtrimku-ukrayini-u-mitnii-sferi-cherez-programu-eu4pfm-do-2025-roku-nazvano-napriamki-1466](#)

30. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (Multi-annual strategic plan for electronic customs, MASP-C) // Міністерство фінансів України від 19.02.2024 URL: https://customs.gov.ua/web/content/11899?access_token=21cb723d-cee2-4be0-8c1cfb50e4a23e36&unique=48363efed9a486a95c6dd156d9141187bf0abb0c&download=true

31. Комаров О. В. Механізми цифровізації митної справи у контексті європейської інтеграції України // Публічне управління та митне адміністрування. 2024. №3(42). С. 17–24 URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2024/3/5.pdf>

32. Україна отримала високу оцінку Єврокомісії щодо виконання вимог ЄС у митній сфері // Міністерство фінансів України від 07.02.2023 URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraina_otrimala_visoku_otsinku_ievrokomisii_shcho_do_vikonannia_vimog_ies_u_mitnii_sferi-3827

33. Щурін В. В. Співробітництво з митним союзом та його вплив на внутрішнє управління України у контексті дотримання вимог Європейського союзу // Право та державне управління. 2023. №2 С. 145-151 URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/21.pdf

34. Цифрова трансформація митниці (е-Митниця) // Дія. Цифрова трансформація URL: <https://plan2.diia.gov.ua/projects>

35. Драганчук Ю. Українська митниця в горизонті-2030. Мета — підготовка до вступу до Митного союзу та ЄС // Міністерство фінансів України від 17.07.2024 URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukrainska_mitnitsia_v_gorizonti-2030_meta_pidgotovka_do_vstupu_do_mitnogo_soizu_ta_ies_kolonka_iurii_draganchuka_dlia_nv-4693

36. Держмитслужба залучає партнерів до модернізації прикордонної інфраструктури: проєкт USAID встановить модульні будівлі у пунктах пропуску // Державна митна служба від 02.02.2025 URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/derzhmitsluzhba-zaluchaie-partneriv-do-modernizatsiyi-prikordonnoyi-infrastrukturi-proiekt-usaid-vstanovit-modulni-budivli-u-punktakh-propusku-1465>

37. Інструмент зовнішньої допомоги TAIEX // Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 24.03.2021 URL: <https://www.nerc.gov.ua/pro-nkrekp/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mizhnarodni-proekti/taieх>

38. Інструмент інституціональної розбудови Twinning // Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 24.03.2021 URL: <https://www.nerc.gov.ua/pro-nkrekp/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mizhnarodni-proekti/twinning>

39. Конвенція про процедуру спільного транзиту : Конвенція від 20.05.1987 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text

40. Хитра О. Л. Правова характеристика джерел митного права інститутів Європейського Союзу // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 4. С. 200–205.

41. Сидоренко В. Гармонізація законодавства України із правом ЄС: досвід країн ЄС // Юридична наука. 2017. № 3. С. 60–65.

42. Митна інтеграція України до ЄС: виклики та перспективи / за ред. І. П. Мельника. Львів: Ліга-Прес, 2020. 180 с.

43. Шевченко М. В. Євроінтеграційні аспекти реформування митної системи України. Митна справа. 2021. № 3 (12). С. 22–30.

44. Ковальчук І. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в митній сфері // Віче. 2018. № 9. С. 30–35.

45. Литвиненко Ю. Гармонізація митного права: механізми імплементації норм ЄС в українське законодавство // Вісник Національної академії правових наук України. 2022. № 3. С. 134–139.

46. Дьяченко С. П. Реформування митного законодавства України в умовах євроінтеграції // Нове українське право. 2019. № 2. С. 45–50
47. Нікітюк О. В. Гармонізація митного законодавства України з правом ЄС: порівняльний аналіз // Юридичний вісник. 2013. № 2. С. 60–65.
48. Нікітюк О. В. Гармонізація митного законодавства України з правом ЄС: теоретичні та практичні аспекти // Право України. 2024. № 5. С. 45–50.
49. Нікітюк О. В. Гармонізація митного законодавства України з правом ЄС: проблеми та шляхи вирішення // Юридичний журнал. 2023. № 4. С. 80–85.
50. Козак Ю. Пріоритетні проблеми роботи митних органів України в умовах євроінтеграції // Менеджмент та підприємництво в Україні. 2021. № 1(21). С. 98–105.
51. Бойко А. О. Вплив цифровізації на гармонізацію митних процедур України з ЄС. Європейські перспективи. 2023. № 1. С. 67–75.
52. Петренко І. М. Гармонізація митного законодавства України з правом ЄС: сучасний стан та перспективи // Юридичний журнал. 2011. № 3. С. 40–45.